

Elintarvikevalvonnan arviointi- ja ohjauskäynti

Elintarvikevalvonnan arviointi- ja ohjauskäynnin kohde	Siilinjärven ympäristöterveyspalvelut
Osoite	Kasurilantie 1 PL 5, 71801 Siilinjärvi
Läsnä olleet arviointi- ja ohjauskäynnin kohteen edustajat	Ympäristöterveysjohtaja Emilia Savolainen Valvontaeläinlääkäri Kaisa Hartikainen Terveystarkastaja Ritva Savolainen Terveystarkastaja Sirpa Hakkarainen
Arviointi- ja ohjauskäynnin tehnyt AVI	Itä-Suomen aluehallintovirasto
AVIn edustajat	Läänineläinlääkäri Kaisa Honkapirtti Ympäristöterveydenhuollon ylitarkastaja Anneli Liljeroos
Läsnä olleet muun viranomaisen edustajat	Ylitarkastaja Carmela Hellsten, Evira Ylitarkastaja Jussi Peusa, Evira
Arviointi- ja ohjauskäynnin päivämäärä	17.11.2016

Kunnallisen elintarvikevalvonnan arviointi ja ohjaus perustuvat elintarvikelaissa aluehallintoviranomaisille asetettuun ohjaus- ja arviointivelvoitteeseen ja sitä toteutetaan Eviran kanssa sovitusti. Arviointi- ja ohjauskäyntien tarkoitus on ohjata kuntia ja varmistaa, että kunnallinen elintarvikevalvonta täyttää viralliselle valvonnalle asetetut vaatimukset.

Vuonna 2016 kunnallisen elintarvikevalvonnan arviointi- ja ohjauskäyntien teemoina ovat erityisesti valvonnan riskiperusteisuus, valvonnan yhtenäisyys ja tarkastustoiminnan tuki yksikössä. Lisäksi kerätään tietoa Eviran valvontaohjeiden jalkautumisesta ja mahdollisista ohjeistuksen lisä- tai tarkennustarpeista. Tietoa hyödynnetään koulutuksessa ja ohjeistuksessa.

ITÄ-SUOMEN ALUEHALLINTOVIRASTO

puh. 029 501 6800
kirjaamo.ita@avi.fi
www.avi.fi/ita
Postiosoite: PL 50, 50101 Mikkeli

Mikkelin päätoimipaikka
Maaherrankatu 16
Mikkeli

Joensuun toimipaikka
Torikatu 36
Joensuu

Kuopion toimipaikka
Hallituskatu 12-14
Kuopio

1 Valvontayksikön kanssa käydyn keskustelun yhteydessä tehdyt havainnot

1.1 Valvonnan riskiperusteisuus

Siilinjärven ympäristöterveyspalveluissa elintarvikevalvontaa hoitaa tällä hetkellä kaksi terveystarkastajaa ja yksi kunnaneläinlääkäri. Tämän vuoden lopulla on eläkkeelle jäämässä yksi terveystarkastaja, jonka elintarvikevalvonnan tehtävät on jo siirretty em. terveystarkastajille.

Elintarvikevalvonnassa on jo tähän asti käytetty riskiperusteisuutta tarkastustiheyden määrittämisessä. Valvontasuunnitelmassa on käytetty Eviran ohjeen mukaista tarkastustiheyssuosittelusta, lisäksi on otettu huomioon paikallisen riskinarvioinnin tulokset sekä käytettävissä olevat resurssit. Kohdekohtaiset riskiluokitukset otetaan käyttöön Eviran ohjeiden mukaisesti ensi vuoden (2017) alussa. Kaikkia kohteita ei ole vielä ehditty luokittelemaan, mutta luokittelu tehdään viimeistään viikkoa ennen 14.12.2016 pidettävää lautakunnan kokousta, jossa käsitellään vuoden 2017 elintarvikevalvontasuunnitelman päivitys.

Eviran edustajien mukaan riskiluokitteluohjeeseen on tulossa muutoksia ilmoituksenvaraisten elintarvikehuoneistojen osalta. Tarkastustiheys on koettu useissa valvontayksiköissä liian pieneksi etenkin kasvisperäisiä tuotteita valmistavien isoimpien laitosten kohdalla, joiden tuotantomäärät ja markkina-alueet voivat olla hyvinkin suuria.

Valvontayksikön edustajien mukaan ohjeen mukaiset tarkastusajat ovat liian lyhyitä, sillä toimijoiden neuvonta vie usein suuren osan valvontakäyntiin varatusta ajasta. Ohjeelliseen tarkastusaikaan ei ole kuitenkaan tarkoitettu sisällytettäväksi yksityiskohtiin menevää toimijoiden ohjaamista, vaan ainoastaan varsinaiseen tarkastustoimintaan ja yleiseen neuvontaan käytetty aika, mikä selvennettiin keskustelun kuluessa. Keskustelua käytiin myös mahdollisuudesta jakaa harvoin tehtyjä tarkastuksia useammalle päivälle, jolloin koko tarkastuslistaa ei tarvitsisi kahlata läpi esim. kerran kolmessa vuodessa tehtäväksi määritellyllä tarkastuskäynnillä.

Itä-Suomen aluehallintoviraston vuonna 2015 järjestämään riskiperusteisen valvonnan koulutukseen osallistuivat kaikki silloiset elintarvikevalvontaa hoitavat viranhaltijat. Valvontaeläinlääkäri, jolle ei silloin kuulunut laitostenvalvontaa, on saanut erikseen tiedon koulutuksen sisällöstä.

Tarkastusten suunnittelussa huomioidaan ennalta tunnistetut elintarvikkeiden tuotantoon, käsittelyyn ja jakeluun liittyvät riskitekijät kohdekohtaisesti. Yksikössä ei ole yhteisesti sovittuja käytäntöjä eri asiakokonaisuuksien tarkastustiheyksistä kunkin kolmen vuoden aikana. Tarkastustoimintaa ohjaavana suunnittelussa on käytetty apuna Eviran aikoinaan määrittelemiä ns. pakollisia Oiva – rivejä soveltuvin osin.

Kohdekäynnille valikoitui reilut kaksi vuotta toiminnassa ollut kala-alan laitos, jonne on tehty neljä Oiva – järjestelmän mukaista tarkastusta, näistä kaksi tänä vuonna. Valvontasuunnitelman mukaan laitokselle on suunniteltu tehtävän kolme valvontakäyntiä vuoden 2016 aikana. Valvojan valitsemat tarkastettavat Oiva – rivit olivat perusteluineen seuraavat:

Kohtaa 1. ei ole tarkastettu tänä vuonna ja omavalvonnasta on tullut uusi päivitys joten siitä kohdat 1.1, 1.2, 1.4 ja 1.6, omavalvonta erityisesti uuden tuotteen osalta.

Eviran ohjeen liitteen 2 1. listalta valittiin 3.2, 4.1 sekä 6.2, ne soveltuvat hyvin tarkastettaviksi ko. laitoksella.

ITÄ-SUOMEN ALUEHALLINTOVIRASTO

puh. 029 501 6800
kirjaamo.ita@avi.fi
www.avi.fi/ita
Postiosoite: PL 50, 50101 Mikkeli

Mikkelin päätoimipaikka
Maaherrankatu 16
Mikkeli

Joensuun toimipaikka
Torikatu 36
Joensuu

Kuopion toimipaikka
Hallituskatu 12–14
Kuopio

Edellisen tarkastuksen jälkeen on tullut uusi tuote Lapin Tulisavu, sen osalta pakkausmerkinnät 13.1; Eviran edustajan suosituksesta samalla myös 13.5

Listalta 2. takaisinvedot 16.6

Lisäksi valvoja valitsi kohdan 17.1 erityisesti uuden tuotteen osalta. Tähän lisättiin ennen tarkastusta vielä 17.6 listeriaomavalvonta, koska laitoksen tuotteet ovat erityisen riskialttiita.

Kyseisen tarkastuskohteen osalta keskusteltiin myös mahdollisesta harhaanjohtavuudesta markkinoinnissa käytetyistä ilmaisuihin, jotka viittaavat vahvasti Lappiin myös alueellisesti.

1.2 Valvonnan yhtenäisyys

Laitosvalvonnan osalta valvonnan yhtenäisyyttä on pyritty edistämään siten, että kaikkiin laitoksiin on tehty yhteistarkastuksia. Samaa käytäntöä on ollut myös ilmoitettavien elintarvikehuoneistojen osalla etenkin Oiva – järjestelmän alkuvaiheessa.

Epäselvissä tapauksissa tulkinnoista keskustellaan yksikön sisällä ja joissain tapauksissa muiden valvontayksiköiden vastaavien kohteiden valvojien kanssa. Pohjois-Savossa on pyritty yhteisiin tulkintoihin koko maakunnan alueella ja valvontayksiköt ovat järjestäneet myös yhteisiä kokouksia, joissa on käsitelty ongelmallisia kohtia valvonnassa. Näihin kokouksiin on kutsuttu myös aluehallintoviraston edustajia. Ennakkokysymyksiin on kerätty Eviran tulkinnat ennen kokouksia ja epäselviin asioihin on vielä jälkikäteen haettu vastaukset Evirasta.

Valvontayksikössä ei ole omia sisäisiä rajanvetoja ja tulkintoja, vaan valtakunnallisia arviointiohjeita noudatetaan. Eviranetin Oiva – työtilojen käyttö on melko vähäistä, sähköpostilla vastaukset saa yleensä helpommin.

Valvontayksikön edustajien mukaan Oivan käyttöönotto on onnistunut ”keskinkertaisesti”. Nyt ollaan jo ilmeisen tyytyväisiä Oivaan. Järjestelmä on nopeuttanut ja helpottanut tarkastusten ja tarkastuskertomusten tekoa.

Osalla tarkastajista olisi toiveena mahdollisuus kirjata tableteilla muistiinpanot ja havainnot suoraan sähköiseen muotoon sekä Oiva-tarkastusrivien tulokset suoraan Oiva-järjestelmään. Tämä vähentäisi toimistolla kirjaamista ja kaksinkertaiselta työltä vältyttäisiin, kun ei paperilta tarvitsisi kopioida koneelle.

Järjestelmä ei pakota kirjaamaan toimenpiteiden syitä, jotka mahdollisesti ovat taustalla havaittuihin epäkohtiin: toimijan tietämättömyys, toimijan välinpitämättömyys jne. Jälkeenpäin kirjaaminen ei oikein onnistu, mikä aiheuttaa ongelmia raportoinnissa.

1.3 Tarkastustoiminnan tuki

Yksikössä on vain kaksi elintarvikevalvontaa tekevää terveystarkastajaa ja yksi eläinlääkäri, joten valvonnan toteutumisen seuranta on helppoa. Ympäristöterveysjohtaja lähtee tarvittaessa mukaan valvontakäynneille etenkin hankalampiin paikkoihin. Ympäristöterveysjohtajalla ei ole omia valvontakohteita.

Valvontatyön seurannan mittarina ovat tarkastusmäärät. Valvonnan toteuma raportoidaan kerran vuodessa lautakunnalle. Ympäristöterveyslautakunta on asettanut tavoitteeksi toteumalle 70 % riskiperusteisesti laaditun valvontasuunnitelman tavoitteesta. Tähän asti toteuma on ollut yli 90 % valvontasuunnitelman tavoitteesta, joten esimiehen mukaan ei ole ollut tarvetta sen tarkemmalle seurannalle. Valvontayksiköllä on käytössä Tervekuu – ohjelma, josta voi seurata

ITÄ-SUOMEN ALUEHALLINTOVIKASTO

puh. 029 501 6800
kirjaamo.ita@avi.fi
www.avi.fi/ita
Postiosoite: PL 50, 50101 Mikkeli

Mikkelin päätoimipaikka
Maaherrankatu 16
Mikkeli

Joensuun toimipaikka
Torikatu 36
Joensuu

Kuopion toimipaikka
Hallituskatu 12–14
Kuopio

tarvittaessa tarkastusmääriä. Esimies ei ollut vielä hyödyntänyt Kiikari – sovellusta tarkastustoiminnan seurannassa, koska oli kuullut siitä vasta äskettäin.

Ympäristöterveydenhuollon yhteisiä tarkastajapalavereja järjestetään kerran kuukaudessa, näihin osallistuu terveystarkastajien ja ympäristöterveysjohtajan lisäksi myös laitosvalvonnasta vastaava eläinlääkäri. Erillistä elintarviketiimiä ei ole enää pidetty tarpeellisena, koska toiminta-alue on pienentynyt kuntaliitosten myötä ja tarkastajien määrä vähentynyt.

Tarkastus- ja muun elintarvikevalvontaan liittyvän toiminnan heikkoina kohtina valvontayksikössä pidetään vähäisiä henkilöresursseja. Pitkät matkat kohteisiin aiheuttavat paikallistuntemuksen puuttumista (Kaavin ja Tuusniemen alueiden tarkastaja jäämässä pois, joten kohteiden valvonta hoidetaan Siilinjärveltä käsin). Eri kunnissa on erilaiset tavat tehdä yhteistyötä esim. rakennusvalvonnan ja ympäristönsuojelun kanssa. Laitoksia on alueella hyvin vähän, jolloin ei pääse vertaamaan kohteita keskenään. Suuremmissa yksiköissä tämäkin toteutuisi valvojen mielestä paremmin.

2 Tarkastuksen yhteydessä tehdyt havainnot

Kohdekäynnillä laitoksen valvoja tarkasti seuraavat asiat:

01 Hyväksymisvaatimusten noudattaminen

- 1.1 Tilojen, rakenteiden ja laitteiden hyväksymiset
- 1.2 Toimintojen hyväksymiset
- 1.4 Talousveden vaatimustenmukaisuus
- 1.6 Omavalvonnan yleinen vaatimustenmukaisuus

03 Tilojen, välineiden ja pintojen puhtaus

- 3.2 Pintojen, kalusteiden, laitteiden ja välineiden puhtaus

04 Henkilökunnan toiminta ja koulutus

- 4.1 Henkilökunnan työskentelyhygieniat

06 Elintarvikkeiden lämpötilojen hallinta

- 6.2 Jäähdytettyjen tilojen lämpötilahallinta

13 Elintarvikkeista annettavat tiedot

- 13.1 Yleiset pakkausmerkinnät
- 13.2 Ravintoarvomerkintä (lisätty tarkastuksen aikana)
- 13.5 Kalastus- ja vesiviljelytuotteiden erityislainsäädännön edellyttämät pakkausmerkinnät

16 Jäljitettävyys ja takaisinvedot

- 16.6 Takaisinvedot

17 Elintarviketuotannon tutkimukset

- 17.1 Näytteenotto ja omavalvontatutkimukset
- 17.6 Listeriaomavalvonta

Laitoksessa oli tarkastushetkellä meneillään suolattujen kirjolohifileiden kuivaus ja ripustaminen kylmäsavustushäkkeihin muutaman työntekijän voimin. Tarkastuksella haastateltiin toiminnasta vastaavaa ja käytiin läpi kaikki laitoksen tilat sekä seurattiin työskentelyä. Lämpötilaseurantaan kiinnitettiin erityistä huomiota ja toimija esitteli valvojalle lämpötilaseurannan printtejä.

ITÄ-SUOMEN ALUEHALLINTOVIRASTO

puh. 029 501 6800
kirjaamo.ita@avi.fi
www.avi.fi/ita
Postiosoite: PL 50, 50101 Mikkeli

Mikkelin päätoimipaikka
Maaherrankatu 16
Mikkeli

Joensuun toimipaikka
Torikatu 36
Joensuu

Kuopion toimipaikka
Hallituskatu 12–14
Kuopio

Pakkausmerkinnät uuden tuotteen osalta ja takaisinvetosuunnitelma käytiin pääpiirteissään läpi tarkastuksella.

Kohdekäynnin jälkeisessä keskustelussa päädyttiin valvontayksikön edustajien sekä AVI:n ja Eviran edustajien osalta enimmäkseen samoihin Oiva – arvosanoihin. Keskustelua käytiin erityisesti kohdasta 1.6 Omavalvonnan yleinen vaatimustenmukaisuus, jossa päädyttiin yhdessä lopuksi B – arvosanaan ja ohjaukseen ja neuvontaan. 3.2 Tilojen, välineiden ja pintojen puhtaus sai myös B – arvosanan poiketen arvioitsijoiden A:sta. Muilta osin valvojan ja arvioijien näkemykset kohtasivat toisensa.

Tarkastus toteutui pääasiassa Eviran Oiva – ohjeistuksen mukaisesti. Valvoja antoi toimijalle ohjeita ja neuvoja omavalvontasuunnitelman korjaamiseen, puhtauteen, pakkausmerkintöihin ja pintapuhtausnäytteisiin liittyen, kuten tarkastuskertomuksestakin selvisi. Eviran edustaja ohjeisti yksikön tarkastajia suhtautumaan esim. uuteen tuoteryhmään liittyvän tarkastusrivin (kuten pakkausmerkinnät reseptivalvonta tai omavalvontasuunnitelma) osalta prosessilähtöisemmin. Prosessilähtöisyys tarkoittaa, että tarkastaja pyytää toimijaa kuvaamaan, miten (uusi) prosessi rakentuu alusta loppuun. Tarkastajan tulisi arvioida, huomioiko toimija kaiken kriittisen, mitä prosessiin sisältyy ja onko ko. kuvattu omavalvontasuunnitelmassa. Prosessi on hyvä käydä läpi ensin toimistotiloissa ja sen jälkeen tuotantotiloissa. Esimerkkinä oli tällä valvontakäynnillä tarkastettu "uusi tuote" (13.1 ja 13.5) - sopimusvalmistajan vastuut, kuljetus, lämpötilat, vastaanottotarkastus.

Oiva – raportti vastasi tarkastuksen havaintoja ja tarkastuskertomuksessa oli myös kerrottu havainnoista ja annettu tarkempia ohjeita jatkoa varten. Yleisarvosanaksi tarkastuskohteelle tuli käynnin tuloksena B eli hyvä.

Eviran edustaja ohjeisti vielä, että tämän tyyppisissä kohteissa omavalvontasuunnitelmassa tulee aina olla tuotekohtainen vaarojen arviointi ja omavalvontasuunnitelman tulee olla HACCP-perusteinen, vaikkei kriittisiä valvontapisteitä tuotannossa olisikaan.

Listerian osalta omavalvonnan näytteenotosta on tietoa myös Eviran oppaassa 10501.

3 Keskustelun ja kohdekäynnin perusteella tehdyt johtopäätökset

3.1 Mitkä käytössä olevat menettelytavat vahvistavat ja mitkä heikentävät elintarvikevalvonnan riskiperusteisuutta?

Keskustelujen perusteella riskiperusteisuutta vahvistaa hyvä paikallistuntemus ja priorisointitarve. Ensi vuoden alussa käyttöön otettavat riskiperusteisen valvonnan ohjeet vahvistanevat valtakunnallisesti yhtenäisempää riskiperusteista valvontatiheyttä. Valvontaresurssien vähäisyys voi johtaa heikentyneeseen valvonnan riskiperusteisuuteen, kun pitkien etäisyyksien vuoksi pyritään tarkastamaan kohteita sijainnin mukaan. Kohteiden aiemmat valvojat ovat opastaneet uusia valvoja, jolloin myös ns. hiljainen tieto on saatu siirrettyä eteenpäin.

3.2 Mitkä käytössä olevat menettelytavat vahvistavat ja mitkä heikentävät elintarvikevalvonnan vaikuttavuutta?

Vaikuttavuutta lisää toimijoiden luottamus valvonnan oikeudenmukaisuuteen ja valvojen asiantuntemukseen. Ohjeet ja neuvot menevät tällöin paremmin perille, eikä välttämättä jouduta pakkokeinojen käyttöön.

ITÄ-SUOMEN ALUEHALLINTOVIRASTO

puh. 029 501 6800
kirjaamo.ita@avi.fi
www.avi.fi/ita
Postiosoite: PL 50, 50101 Mikkeli

Mikkelin päätoimipaikka
Maaherrankatu 16
Mikkeli

Joensuun toimipaikka
Torikatu 36
Joensuu

Kuopion toimipaikka
Hallituskatu 12–14
Kuopio

3.3 Mitkä käytössä olevat menettelytavat vahvistavat ja mitkä heikentävät elintarvikevalvonnan yhtenäisyyttä?

Yhtenäisyyttä elintarvikevalvonnalle on haettu kuukausittaisissa palavereissa ja kilauttamalla kaverille esim. naapurivalvontayksikköön, jossa on samankaltaisia toimijoita. Yhteistyö alueen valvojilla toimii valvontayksiköiden rajojen yli ja Pohjois-Savossa pyritään pitämään isoissa muutoksissa (esim. Oivan tulo) alueellisia kokoontumisia, johon osallistutaan kaikista yksiköistä ja kutsuttuna on myös aluehallintoviraston väki.

3.4 Toimiiko tarkastustoiminnan esimiestuki yksikössä niin, että se edesauttaa valvonnan yhtenäisyyttä ja vaikuttavuutta?

Esimies pyrkii löytämään ratkaisut hankaliin asioihin ja myös osallistuu tarvittaessa valvontakäynteihin. Yksikkö on elintarvikevalvonnan osalta erittäin pieni – vain kaksi terveystarkastajaa elintarvikevalvonnassa ensi vuoden alusta, mikä rajoittaa mahdollisuuksia erikoistumiseen. Esimies huolehtii riittävästä koulutuksiin pääsystä, mikä on välttämätöntä näin vähäisin resurssein, jotta valvonnan yhtenäisyys ja vaikuttavuus säilyisi.

4 Päivämäärä ja allekirjoitus

22.12.2016

Kaisa Honkapirtti

Aluehallintovirasto lähettää tämän raportin allekirjoitettuna sähköpostilla tiedoksi osoitteeseen: tiina.laikko(at)evira.fi

ITÄ-SUOMEN ALUEHALLINTOVIRASTO

puh. 029 501 6800
kirjaamo.ita@avi.fi
www.avi.fi/ita
Postiosoite: PL 50, 50101 Mikkeli

Mikkelin päätoimipaikka
Maaherrankatu 16
Mikkeli

Joensuun toimipaikka
Torikatu 36
Joensuu

Kuopion toimipaikka
Hallituskatu 12–14
Kuopio